№ 216 ՈՒՐԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 19 **1899** ՈՒՐԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 19 № 216

ՔՍԱՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Շաբաթ օր, նոյեմբերի 20-ին,

ՍՕՖԻԱ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ԹԱՄԱՄՇԵԱՆԻ

մահվան տարեդարձի առթիվ, Նորաշէնի ս. Աստուածածնի եկեղեցում կը կատարվի պատարագ և ապա հոգեհանգիստ: Պատարագի սկիզբն է 10½ ժամին: Որի մասին հանգուցեալի որդիները՝ Յովհաննէս Գրիգորեան Թամամշեան, Նունէ Գրիգորեան Հէջուբեան և Աննա Գրիգորեան Մամիկոնեան, յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին: 1—2

Թիֆլիսի հայ հոգևորականների ապահովութեան գանձարանի վարչութիւնը յայտնում է Թիֆլիսի հայ հասարակութեան, որ այս տարվայ նոյեմբերի 21-ին, կիրակի օր, կը լինի Վանքի առաջ եկեղեցում սուրբ պատարագ գանձարանի հանգուցեալ բարերարների յիշատակի համար, որից յետոյ կը կատարվի հոգեհանգիստ: Պատարագը կը սկսվի ժամը 11-ին: 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գործունէութեան նոր ասպարէզ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Հայոց ներկայացումները Բագւում. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ռուսաստանը և Թիւրքիան. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Լեռնային մանուշակներ:

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԱՍՊԱՐԷԶ

Առաջիկայ 1900 թուի յունվարի 1-ից սկսած՝ օտար պետութիւնների նաւերը այլ ևս իրաւունք չունեն ապրանքներ տեղափոխել ռուսաց նաւահանգիստների մէջ: Այդ իրաւունքը վերապահվում է միայն ռուսաց հպատակներին պատկանող նաւերի համար: Օտարապատկան նաւերը միայն մի արտօնութիւն կը ստանան, այն է անարգել կերպով փոխադրել աղը տեղից տեղ:

Ներկայ կարգադրութեան նպատակն է նպաստել Ռուսաստանի նաւագնացական գործի զարգացման և խրախուսել մասնաւոր անձերին ու ընկերակցական կազմակերպութիւններին շինելու և պահելու առևտրական նաւեր: Աչքի առաջ ունենալով այն օգուտները, որ կը տայ արտասահմանեան մրցութիւնից ազատ ձեռնարկութիւնը, կառավարութիւնը յոյս ունի կարճ միջոցում ստեղծել ծովային մեծ առևտուր, կախված չը լինելով օտար դրամատէրերի և օտար նաւագնացների քմահաճոյքներից: Կառավարութիւնը որոշել է նոյն իսկ նիւթական օժանդակութիւն տալ մի քանի առևտրական տներին, որոնք կը կազմակերպեն կանոնաւոր հաղորդակցութիւն ռուսաց և արտասահմանեան նաւահանգիստների մէջ և կը շինեն այնպիսի նաւեր, որոնք կունենան յարմարութիւններ անվնաս և անարատ կերպով պահելու և տեղ հասցնելու արագ փչացող և լուծվող նիւթեր, ինչպէս են զանազան տեսակ ուտելեղէնները: Օրինակ, Լոնդոնի վաճառանոցը ստանում է աշխարհիս բոլոր մասերից ոչ միայն հաց, գետնախնձոր և ուրիշ նիւթեր, որոնք շուտ չեն փչանում, այլ և իւղ, պանիր, միս և զանազան տեսակ թարմ և բնքոյշ մրգեր: Ռուսաստանն էլ կարող էր այդ նիւթերը հասցնել Լօնդօն և թանգ գնով ծախել, եթէ նաւերը ունենային ամեն տեսակ յարմարութիւններ, օրինակ սառցարաններ ամառվայ ամիսների համար, տաքացրած պահեստներ ձմեռվայ համար և կարէին իրանց երթևեկութիւնը արագ կերպով, առանց երկար ընդհատումների:

Սակայն մի վտանգ կայ, որի մասին անհրաժեշտ է վաղօրօք խորհել և նրա առաջն առնելու համար միջոցներ մշակել: Ազատելով ռուսաց նաւագնացներին արտասահմանեան մրցութիւնից, ակամայ կերպով կարելի է ստեղծել մի ուրիշ անյարմարութիւն, այն է նպաստել մենավաճառութեան: Նաւագնացները, զգալով որ ասպարէզի վրա բացակայ են ուժեղ մրցողներ, կարող են ապրանքների փոխադրութեան գները խիստ բարձրացնել և այդպիսով մեծ դժուարութեան մէջ դնել թէ ազգաբնակութեան այն մասը, որ զանազան առօրեայ մթերքներ է սպառում և թէ այն մասը, որ կարօտութիւն ունի հում նիւթերի և գործիքների իր արդիւնագործութեան համար: Եւ որքան սահմանափակ կը լինի նաւագնացների թիւը, այնքան այդ վտանգը մեծ կը լինի, որովհետև սակաւաթիւ ձեռնարկողների համար հեշտ է միմեանց հետ բանակցութեան մէջ մտնել և մենավաճառական կարգեր սահմանել:

Անդրկովկասին կպած են երկու մեծ ծովեր՝ Կասպից ծովը և Սև ծովը: Առաջինում նաւագնացութիւնը վաղուց գտնվում է բացառապէս Ռուսաստանում բնակութիւն հաստատած անձանց ձեռքին և փո[illegible] քում ենթարկվել են բազմաթիւ փոփոխութիւնների նաւերի քանակութեան և արժողութեան ազդեցութեան տակ: Այդտեղ կազմվել է ներքին մրցում: Ինչ վերաբերում է Սև ծովին, այդտեղ կովկասցիները շատ քիչ դեր են կատարել մինչև այժմ: Ցանկալի է, որ այդտեղ ևս նրանք սկսէին եռանդուն գործունէութիւն, օգտվելով այն դիւրութիւններից, որ խոստանում է կառավարութիւնը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Իւրաքանչիւր տարի լրագիրները դիմում են հասարակական բարեգործութեան և ցոյց տալով, թէ քանի հոգի պիտի արտաքսվեն համալսարաններից այն պատճառով, որ միջոց չունեն ուսման վճարը հատուցանելու, թախանձում են, որ հասարակութիւնը օգնութեան հասնէ չքաւոր երիտասարդներին և միջոց տայ նրանց շարունակել համալսարանական կրթութիւնը: Ուսանողական կեանքի մէջ սա մի շատ խոշոր ցաւ է և նրան կարելին եղածին չափ բժշկելու համար կազմված են յատուկ բարեգործական նպաստող ընկերութիւններ, ամեն տարի տրվում են երեկոյթներ, ներկայացումներ, կօնցերտներ և այլն: Բայց այս միջոցներն էլ չեն օգնում. չքաւոր դասակարգից բարձրագոյն ուսման դիմող երիտասարդների թիւը այնքան մեծ է, որ ամեն տարի առհասարակ քանակութեամբ ուսանողներ ենթարկված են համալսարաններից հեռացնելու վտանգին, եթէ չեն կարողանում վաղօրօք մի կերպ հայթայթել ուսման վճարը, որ բաւական մեծ է: Մի քանի օր առաջ հեռագիրը լուր բերեց, որ Վարշավայի համալսարանը չքաւոր ուսանողներին օգնելու համար մի բաւական նշանաւոր քայլ է արել. համալսարանի խորհուրդը վճռել է այսուհետև չարձակել այն ուսանողներին, որոնք չեն կարողանում ուսման վարձը տալ, այլ գրել այդ վարձը ապառիկ և ստանալ ուսանողից մինչև դիպլօմ ստանալը: Վճիռը ինքն ըստ ինքեան համակրելի է և համակրութեամբ էլ ընդունվեց ռուսաց մամուլի մի քանի օրգանների կողմից: Բայց արդեօք նա [illegible] սանողներին և արդեօք Վարշավայի օրինակը կընդհանրանայ միւս համալսարանների մէջ ևս: Այս հարցերին «Русскія Вѣд.» լրագիրը նուիրել է մի առաջնորդող, որի մէջ ապացուցանում է, որ Վարշավայի համալսարանը չէ կարողացել հարցի արմատական վճիռը գտնել:

Եթէ ուսանողը կարողութիւն չունի տալ մի կիսամեակի ուսման վճարը, նրա համար աւելի դժուար կը լինի վճարել երկու-երեք կիսամեակների կամ մի քանի տարիների վճարը. նրա ապառիկը շարունակ կաճէ և ուսումն աւարտելու օրը կարող է հարիւրաւոր

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՄԱՆՈՒՇԱԿՆԵՐ

(Անդրէ Տէօրիէ)

Երեկոյ էր, երբ մենք, սրանից քսան և հինգ տարի առաջ, լեռներում երկար թափառելուց յետոյ՝ իջևանել էինք գիշերելու Շվէյցարիայի Ալպերի գիւղերից մէկում: Հէնց նոր էինք մտել շագանակենու հիանալի ծառուղին, որը ընկած էր գիւղի առջև, երբ նկատեցինք, որ նստարանի վրայից բարձրացաւ ու անհետացաւ մօտ տասն և ութ տարեկան գեղեցիկ, ծաղկափթիթ մի օրիորդ: Դէմքը գունատ էր, ինքը բարեկազմ. խիտ, ոսկեգոյն մազերը գեղեցիկ գանգուրներով սփռված էին նրա սքանչելի ուսերի վրա. պարզ գոյնի հագուստը ամուր սեղմել էր նրա նուրբ, ճկուն իրանը: Նա անցաւ մեր մօտով հպարտ, վսեմ քայլուածքով: Եւ երբ, կարծես լսելով մեր հիացման շշունջը, դարձրեց իր գլուխը դէպի մեզ, մենք նկատեցինք նրա նուրբ, ազնիւ կիսադէմը, զարդարված կարմիր շրթունքներով, գեղեցիկ քթով ու պարզ, հպարտ աչքերով:

Երեքս էլ զմայլված էինք, և, մոռանալով մեր յոգնածութիւնը, շտապեցինք նրա ետևից նեղ շաւիղով, որ գալարվում էր երկու այգիների միջով: Յանկարծ օրիորդը, շեղվելով ճանապարհից, թաղնեց կանաչ պատուատակի մէջ ծածկված մի դուռը... ու անհետացաւ:

Գլխաւոր դարձանք Աբբէյէ (այդպէս էր գիւղի անունը): Գլխներս ամբողջովին պաշարված էին հանդիպած օրիորդի գեղեցկութեամբ. հարց ու փորձ անելով մեր հիւրանոցի սպասաւորներից, իմացանք որ մատաղ օրիորդը իշխան Մ..-ի դուստրն է... Ազգով ռուս էր և իր ընտանիքով ապրում էր լճի ափին կառուցած դղեակներից մէկում: Ռուս, իշխանադուստր ու գեղեցկուհի—այդ աւելի քան բաւական էր, որ վառէր մեր երևակայութիւնը: Ճաշի ժամանակ նրա գեղեցկութիւնից զատ խօսակցութեան այլ առարկայ չունէինք: Այնու ամենայնիւ, յոգնածութիւնը ու լաւ գինին կատարեցին իրանց գործը և իմ երկու ընկերներս, ծանրացած զգալով իրանց, վեր բարձրացան քուն մտնելու: Ինչ վերաբերում է ինձ, ինչ քուն կարող էր մօտենալ, ուստի ես դուրս եկայ զբօսնելու այն յուսով, որ մի անգամ էլ կը տեսնեմ այդ ազնիւ ու գունատ տեսիլքը:

Սքանչելի երեկոյ էր: Աննեսի կողմում արևը արդէն մայր էր մտել ծիրանի ամպերի ետևը, իսկ Տուրնետտի կողմից բարձրանում էր կլորակ լուսինը, ողողելով լեռան մասյլ, թաւշեայ զառիվայրերը իր առաջին ցոլքերով, որոնք ցած սողալով, հետզհետէ ցրիւ էին տալիս հովտի մառախուղը: Նիրհած դալարի միջից լսվում էր ծղրիդի ձայնը, որ խառնվում էր գորտերի բարձր կոկորդային կռկռոցին: Ոտքերիս տակ ալիքները մեղմ ծփով ողողում էին լճի ափը:

Այդ տեսարանը գրաւել էր իմ ուշադրութիւնը, իսկ գլուխս լցված էր ցնորքներով օրիորդի մասին: Յանկարծ ուռենու տակից պարզ կերպով ականջիս դիպաւ շղթայի մետաղեայ ձայնը. շտապով գլուխս դարձրի այդ կողմը և հինգ քայլաչափի վրա նշմարեցի պարզ գոյնի հագուստով մի կին: Դա իշխանուհին էր... Նա աշխատում էր արձակել շղթան, որով կապված էր մակոյկը, բայց այդ չէր աջողվում նրան: Իզուր էր քերծում նա իր մատերը—շղթան կապ էր ընկել: Անհամբերութիւնից ոտքը գետին էր զարկում, զայրոյթից աչքերը վառվում էին:

—«Վերջապէս սա անտանելի է»!—լսվեց նրա ձայնը ամուր հպած ատամների միջից:

—Թոյլ տուեցէք ինձ ձեզ օգնել,—ասացի ես, մօտենալով մակոյկին: Ծունկ չոքեցի և եղունգներս կոտրտելով՝ մեծ դժուարութեամբ արձակեցի շղթան:

Նա ցատկեց մակոյկի մէջ և մի հայեացքով չափեց ինձ ոտքից մինչև գլուխը:

Ամբողջ շաբաթ էր, ինչ լեռներումն էի, բոլոր ժամանակ թափառում էի ոտքով, քնում էի չոր խոտի վրա և այդ պատճառով հագուստս շատ անշուք դրութեան մէջ էր: Երկար ժամանակ չը խուզած ու գզգզված մազերս, ծալծլված գլխարկս ու հանդերձս, կեղտոտ կօշիկներս անտարակոյս իրաւունք էին տուել օրիորդին ինձ մակոյկավարի տեղ ընդունել:

—«Շնորհակալ եմ»,—ասաց նա կարճ,—այժմ տարէք ինձ Դիւէն:

Ես թռայ մակոյկը և թիակի մէկ հարուածով հեռու մղեցի նրան ափից: Սկսեցի թիավարել, իսկ օրիորդը ղեկը առաւ իր ձեռքը:

Լուսինը, որ արդէն բաւական բարձրացել էր, լուսաւորում էր նրա գեղեցիկ դէմքը, զարդարված երկար թերթերունքների տակից փայլող սևորակ աչքերով. կրծքին, հեռու տարածելով իր բուրմունքը, ամրացած էր լեռնային մանուշակների մի փունջ:

—Ես վաղուց է, ինչ կամենում էի կատարել այս զբօսանքը,—հարկ համարեց բացատրել օրիորդը,—բայց հօրաքոյրս սաստիկ վախենում է ջրից, իսկ միսս Գրէյը կատարեալ թրջված հաւ է. այդ պատճառով վճռեցի մենակ գնալ և, եթէ այդքան ժամանակ չը կորցնէի շղթայի վրա, հիմա հեռու կը լինէի այստեղից:

Խօսում էր օրիորդը ֆրանսերէն շատ մաքուր, թեթև, օտարուհու արտասանութեամբ, որը տալիս էր նրա խօսակցութեանը մի անբացատրելի քաղցրութիւն:

Ես ամբողջ էութեամբս ուշադրութիւն դարձած, հիացած լսում էի նրան և այնպիսի ուժով էի թիավարում, որ շատ չանցաւ և մենք ճանապարհի կէսը արդէն կտրել էինք:

—Դուք յարմար ժամանակ օգնութիւն հասաք,—շարունակեց նա,—և ձեր աշխատանքը իզուր չի կորչի, ես կը վարձատրեմ ձեզ:

Այս խօսքերով նա գրպանից հանեց իր փոքրիկ քսակը և արդէն կամենում էր ինձ մեկնել, երբ ես ձեռքիս շարժումով կանգնեցրի նրան:

—Շնորհակալ եմ օրիորդ,—ասացի,—ես մակոյկավար չեմ և այն բաւականութիւնը, որը ստանում եմ ես, ուղեկցելով ձեզ այս գիշերային զբօսանքում, լիովին վարձատրում է իմ աշխատանքս:

Օրիորդն արագութեամբ բարձրացրեց իր գլուխը և, յօնքերը խոժոռելով, անբաւականութեամբ նայեց վրաս:

—Ո՞վ էք դուք ուրեմն,—հպարտութեամբ հարցրեց ինձ:

—Ես մի համեստ տուրիստ եմ և բախտաւոր եմ համարում ինձ, որ կարողացայ ձեզ այս թեթև ծառայութիւնը մատուցանել:

Օրիորդի երեսը մի փոքր պարզվեց և շրթունքների վրա ժպիտ երևաց:

բուբլիներ կազմել։ Հարց է. երբ պիտի ուսանողը վճարէ այդ ապառիկը—վերջնական քննութիւն տալուց առաջ, թէ դիպլոմ ստանալուց առաջ։ Իսկ եթէ այդ ժամանակ էլ նա կարողութիւն չի ունենայ վճարել ապառիկը, այն ժամանակ ինչ կը լինի. արդեօք դա կը նշանակէ՞ թէ չը պէտք է թոյլ տալ նրան քննութիւն բռնելու, թէ գուցէ քննութիւնը կը թոյլատրվի, բայց դիպլոմ չի տրվի մինչև ապառիկ վճարելը։ Այս դէպքում կրթութիւն ստանալու գործը ճիշդ որ կը թեթեւացնվի և միայն դիպլոմի գործը դժուարութեան կը հանդիպի. բայց դիպլոմը չափազանց կարեւոր դոկումենտ է շատերի համար և շատերը չեն կարող զոհել նրան։

Կայ բացի դրանից և մի ուրիշ մեծ հանգամանք։ Համալսարանները կարող են մեծ գումարներ կորցնել, եթէ ապառիկներ հաւաքելը դժուարանայ. իսկ այդ հանգամանքը վատ կազդէ համալսարանի բարեկեցութեան վրա։ Ուսանողներից ստացվող վճարը համալսարանների յատուկ միջոցներն են կազմում. այդ փողերով են պահվում զանազան կրթական անհրաժեշտ հիմնարկութիւններ համալսարանների մէջ—լաբօրատօրիաներ, միւզէներ և այլն։ Քանի որ պետական գանձարանը չէ կարողանում այդ հիմնարկութիւնների համար գումարներ բաց թողնել, համալսարանների յատուկ գումարների պակասելը, որոնք, ինչպէս ասացինք, ուսանողական վճարներից են գոյանում, կը դառնար պատճառ, որ այդ օժանդակիչ հիմնարկութիւնները ոչ միայն չը զարգանան, այլ և ընկնեն, որ իսկի ցանկալի չէ։ Ուստի պարզ է, որ ուսանողական ապառիկները ծանր լուծ չեն դառնայ միայն այն համալսարանների համար, որոնք ապահովված են և ունեն մեծաքանակ յատուկ գումարներ, իսկ այդպիսի համալսարանների թիւը մեծ չէ Ռուսաստանում։ Ի՞նչ է մնում անել։

Եթէ չէ կարելի մտածել, թէ ներկայ ժամանակ և ներկայ պայմանների մէջ հնարաւոր է բարձրագոյն կրթութիւնը ձրի դարձնել ամենքի համար, պէտք է ուրեմն որ իրապէս կարօտ ուսանողների մի յայտնի մասը կրթութիւն ստանայ պետութեան հաշւին. շատ տարիների դիտողութիւնները ցոյց են տալիս, որ թէև կայ նպաստներ ստացող և ուսման վճարից ազատված ուսանողների մի յայտնի քանակութիւն, բայց չքաւորների թիւը այդ քանակութիւնից շատ մեծ է. պարզ է, որ դա անբնական երևոյթ է և պէտք է նրան վերացնել։ Վերացնելու միակ միջոցն է, որ [illegible] այն չափին, որ համապատասխանում է իրականութեան և միջոցներ ձեռք առնվեն, որ ամբողջ այդ կարօտ բազմութեան համար ապահովված լինի անվարձ կրթութիւնը։ Միայն այդ ժամանակ կարելի կը լինի ասել թէ ամեն հնարաւոր հոգսեր են անվում, որ բարձրագոյն կրթութիւնը տարածվի ոչ միայն ունեւոր դասակարգերի պատանիների մէջ, այլ և նիւթական կարիքի տակ ճնշվածների մէջ, որոնք պակաս ընդունակ չեն, պատրաստված և կամենում են սովորել։

Այս միջոցը, սակայն, դեռ ցանկութիւնների, կարծիքների շրջանումն է գտնվում։ Կիրագործվի՞ նա։ Այդ ապագայի հարց է։ Իսկ մինչև այդ՝ կայ և կը մնայ այն իրողութիւնը, որ իւրաքանչիւր տարի հարիւրաւոր ուսանողներ ենթակայ են ուսման տաճարից հեռացվելու վըտանգին։

Մինչև այդ հասարակութեան և ժամանակ նրա աւելի ունեւոր մասի վրա ընկած կը լինի, առաջվայ պէս, բարոյական պարտք—կարողութեան չափով նպաստել, որ ոչ մի իրապէս կարօտ և ուսման վճարը տալու միջոցներ չունեցող ուսանող չը զրկվի բարձրագոյն ուսում ստանալու և վերջացնելու կարողութիւնից։ Ո՞վ գիտէ, գուցէ հէնց այդ երիտասարդները, որոնց խնայում են օգնել, ապագայում երկրի համար օգտակար գործիչներ կը լինէին, եթէ հասարակութիւնը, յանձին իր բարեգործների, ժամանակին աջակցութիւն ցոյց տար։

Հէնց այս հանգամանքը սրբազան պարտաւորութիւն է դնում ամենքի վրա առօրեայ, անհետաքրքրական բան չը համարել այն, որ ուսանողը չէ կարողանում տալ ուսման վճարը և արտաքսվում է համալսարանից այդ իսկ պատճառով։ Մեր կեանքը անչափ կարօտ է օգտակար գործիչների. մենք ամեն օր, ամեն մի քայլափոխում զգում ենք, թէ որքան մեծ, տիրապողական պահանջ է գիտութեամբ զինված շատ մարդիկ ունենալը։ Ճիշդ է, ամեն մի համալսարանական մարդ օգտակար գործիչ չէ, այս բառի հասարակական լայն մտքով. ճիշդ է, մենք շատ և շատ առիթներ ունենք գանգատվելու, պախարակելու, նոյն իսկ անողորմ հարուածներ տալու այն մարդկանց, որոնք կեանքի աղը պիտի դառնային. բայց չը պիտի մոռանանք և այն, որ մեր կեանքը, այնու ամենայնիւ, միայն կրթված մարդկանց միջոցով կարող է վերանորոգվել, ստանալ ցանկալի ուղղութիւն։ Ուրեմն և պիտի աշխատենք, որ բարձրագոյն ուսումը մատչելի լինի մեր հասարակութեան բոլոր խաւերին, չը պիտի միջոց խնայենք, որ համալսարանական ուսման տէր մարդիկ շատ և շատ լինեն մեր մէջ։ «Ո՞վ գիտէ», կրկնենք մենք էլ ռուս լրագրի հետ և յանձնարարենք ուսում ստացող չքաւոր երիտասարդների վիճակը բոլոր այն մարդկանց առանձին ուշադրութեան, որոնք կարող են տալ օգնութիւն, հասկանալով որ դա մի հասարակական մեծ պարտականութիւն է...

ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵ՛Ր ԲԱԳՒՈՒՄ

xx

Հոկտեմբերի 23-ին խաղացվեց առաջին անգամ հայերէն լեզուով «Ուրուականների եռեւից» կօմեդիան, հեղինակութիւն Լիւդվիգ Ֆուլդի, թարգմանութիւն տիկին Սաթինիկ Արտեմեանի։ Այս ներկայացմանը դեբիւտ ունէր օրիորդ Ադամեանը մի համեստ դերում։ Կօմեդիան եթէ ուժեղ հոգեկան դրութիւններ չէ ներփակում իր մէջ, բայց աչքի է ընկնում իր կօնստրուկցիայի զարմանալի կատարելութեամբ։ Մի տեսարան չունի, որ ամբողջովին գործողութիւն չը լինի, մի կտոր չունի, որ լրացուցիչ և ներդաշնակ մաս չը լինի գլխաւոր ինտրիգայի. բոլոր մասերը ծառայում են մի մտքի բազմակողմանի արծարծման և լուսաբանութեան։ Բայց չը նայելով կատարման վերին աստիճանի աջողութեան, կօմեդիայի իդէան յետադիմական է։ Հեղինակը ձգտում է ցոյց տալ, որ ընտանեկան երջանկութեան համեմատութեամբ մարդու բոլոր միւս դրութիւնները, թէկուզ տաղանդաւոր և ամենաբարձր կոչման տէր մարդու, երկրորդական նշանակութիւն ունեն, իսկ երջանկութեան տեսակէտից ցնորք են։ Այդ բաւական չէ. հեղինակը ձգտում է ապացուցանել, որ այդ դրութիւնների և ընտանեկան երջանկութեան մէջ անտագօնիզմ կայ։ Սա մի տեսակ ապօթէօզ է ընտանիքի կեանքի։ Իր տենդենցիան հեղինակը առանձնապէս շեշտում է կնոջ վերաբերմամբ. կարևոր տեղ տրված է և խոհանոցի խնդրին։

Նախ և առաջ հեղինակին կարելի է պատասխանել, թէ նայած ում համար. երջանկութիւնը երջանկութիւնից տարբեր է լինում։ Նրանց, որոնք կոչված են մարդկութիւնը առաջնորդելու, լինեն դրանք կանայք թէ տղամարդիկ, որ ժամանակն էլ որ աչքի առաջ ունենանք, թէ հին, թէ նոր, այն օրերը, երբ Գրակխեանները իրանց իդէալի համար աշխարհի ամենայն հրապուրանքից մահը գերադասեցին, թէ մեզ աւելի մօտիկ օրերը, երբ տիկին Ռօլլան իր համոզմունքների համար գիլիօտինի ենթարկվեց,—մարդկութիւնը առաջ մղողներին, որ ասպարէզումն էլ նրանք իրանց կոչումը արտայայտելիս լինեն, Ֆուլդերը չէին կարող և չեն կարող հրապուրել տնային բարօրութեան ոչ մի իդէալով, յետ կանգնեցնել իրանց կոչումից, լինեն դրանք նկարիչներ, թէ քաղաքական գործիչներ, կրօնական առաքեալներ, բանաստեղծներ, քանդակագործներ և թէ կօմպօզիտօրներ և այլն։ Երկրորդ նկատողութիւնը այն է, որ ինքը հեղինակը ցնորքների մէջ է, սաստիկ չափազանցնում է իր սիրած իդէալը։ Նրանի իրականութիւնը մի փոքր արդարացնէր նրա երազները ընտանեկան կեանքի մասին և նրա կուռքը արժանի լինէր այն զոհաբերութիւններին, որ նա պահանջում է, այլ չը լինէր մի պրօզա, որի մէջ, շնորհիւ հէնց կնոջ անօգնական և անպատրաստ դրութեան գոյութեան կռուի մէջ (քանի որ գոյութիւնը կռիւ կը մնայ), զգացմունքների կեղծումը և խաբէութիւնը դարձել է յարաբերութիւնների մի տեսակ անհրաժեշտ կերպ (modus vivendi). հէնց տնտեսական դրութեան մէջ պիտի փնտռել ընտանեկան կեանքին յատուկ դարձած արատները, քան թէ պսակի և ապահարզանի անկատարելութեան մէջ, որոնց միշտ կարելի է ուղղել օրէնսդրի գրչի մի հարուածով։ Բայց նոյն զէնքով չէ կարելի կնոջից գոյութեան կռուի մէջ անկախ էակ ստեղծել, որը միշտ կարող լինի սէրը գաղտնիքի և խաբէութեան միջոցով չարտայայտել և ստելութիւնից սէր և գուրգուրանք չը կեղծել։ Իսկ ուրիշ կերպ չի լինի, եթէ կնոջ բոլոր պատրաստութիւնը սահմանափակենք խոհանոցով, որի մթերքները տղամարդն է վաստակում և իր մանուկների դայեակութեամբ, որոնց հայրը ոչ միշտ իր ամուսինն է,—մի կեղծ դրութիւն, որը հոգեբանական սխալ չէ, որը անմիջական հետևանք է կնոջ անօգնականութեան և դրանից առաջացած խաբէութեան և ստութեան անհրաժեշտութեան։ Զգացմունքների և յարաբերութիւնների անկեղծութիւնը յատուկ է միայն անկախութեան և ինքնուրոյնութեան։

Չը նայելով այդ տեսակ ճշմարտութեան, գտնվում են հեղինակներ և մտածողներ, որոնց սարսափեցնում է կնոջ ամենաչնչին քայլը դէպի ինքնուրոյնութիւն և ամենազգոյշ փորձը դէպի անկախ գործունէութիւն, թէկուզ այդ լինի տաղանդի թելադրութեամբ, և իսկոյն սկըսում են գոչել. «Իսկ խոհանոցը, իսկ մանուկների դայեակութիւնը»։

Կօմեդիայի հերօսուհին՝ Լիդիա Դալբերգ մի նշանաւոր նկարչուհի է և, շնորհիւ իր արուեստի, իր առանձին մթնոլորտն ունի, որին հեղինակը աշխատել է բացասական գոյն տալ. նա աւելի աչքի է ընկնում հասարակութեան մէջ, քան իր ամուսինը—պրիվատ-դոցենտ Վէյպրեխտը։ Վերջինս չէ կարողանում տանել այդ երկրորդական դիրքը, միւս կողմից դժգոհ է, որ կինը առանձին ծանօթութիւն ունի, չարունակ իր մօտ չէ գտնվում, տնտեսութիւնը երեսի վրա ձգված վիճակի մէջ է։ Նա արտասովոր ջանք է գործ դընում գիտութեան մէջ անուն հանել և իր կնոջ հաւասար դիրք ստանալ հասարակութեան աչքում։ Իբրև հակադիր դուրս է բերված բժիշկ Լիբենաուի ընտանիքը, հայր և դուստր, որոնք ընտանեկան շէմքից դուրս ուրիշ ձգտումներ չունեն։ Թիւրիմացութեան պատճառով ամուսինները թողնում են միմեանց և այդ դրութեան մէջ այրը զգում է, որ գիտութիւնը նրա համար Լիդիա չի փոխարինի, իսկ կինը՝ որ արուեստը նրա համար Վէյպրէխտ չի փոխարինի։ Բժիշկի տունը, ուր երկուսն էլ զատ-զատ, անտեղեակ միմեանց մասին, դիմում են բաժանումից յետոյ, այն տունը, ուր նրանք առաջին անգամ պատահել են միմեանց և սիրել, թիւրիմացութիւնը պարզվում է և նրանք միանում են նոր կեանք սկսելու համար։

Հազուագիւտ անսամբլով կատարեց խումբը պիեսայի խաղը։ Պ. Պետրոսեան ապացուցանում է, որ շնորհալի ռեժիսսոր կարող է դառնալ, մի դեր, որ վաղուց մեր բեմում ընդունակ և յարմար անձի է սպասում և որին մեր բեմը աւելի կարիք ունի, քան թէ ամենատաղանդաւոր դերասանի։ Դեբիւտանտ օր. Ադամեան ներկայացնում էր օրիորդ Լիբենաուին, մի իսկապէս համեստ դեր։ Գովելի էր օրիորդի քայլը, որ զգուշութեամբ էր փորձում իր բոլորովին թարմ ոյժերը Բագուի հասարակութեան առաջ։ Օրիորդի վերաբերմամբ պէտք է զգոյշ կրիտերիում գործ դնել, քանի որ մեր առաջ ներկայանում է մի դեռահաս և բոլորովին անփորձ սիրող։

Օրիորդը իր առաջին փորձում ցոյց տըւեց բաւականաչափ նպաստաւոր նշաններ։ Ձայնը բաւականաչափ ճկուն է, զգայուն և ազ-

---

—Ա՛, —արտասանեց նա, —ուրեմն ես ներողութիւն պիտի խնդրեմ ձեզանից։ Իմ կողմից դա մի անզգոյշ վարմունք էր, որը միսս Գրէյը անտարակոյս կանուանէր improper... Հիմա, եթէ կը բարեհաճէք, մենք կը վերադառնանք Տալլուար։

Նա արագութեամբ դարձրեց ղեկը, թեքելով մակոյկը և ես կրկին սկսեցի թիավարել, բայց... այս անգամ... շատ դանդաղ...

Լուսինը բարձր կանգնած էր երկնակամարի վրա և վառ լուսաւորում էր ամբողջ լիճը։ Շրջակայ լեռները պատած էին արծաթափայլ գոլորշ ու թեթև ամպով, իսկ հեռւում, լեռան գագաթի վրա, նշմարվում էր հովիւների վառխարոյկի բոցը։

—Դուք եղե՞լ էք Մօն-Բլանի վրա, —հարցրեց Ջանիլ իշխանուհին, միամտանալով իմ համեստ վարքի վերաբերմամբ։

—Ես հէնց այնտեղից եմ գալիս... Մենք ընկերներովս եկանք Աննես Տուրնետտի կողմից, անցնելով Արաւի կիրճը։

—Դուք ուրեմն ծանօթ էք մեր լճի հետ... Որքան գեղեցիկ է նա։

—Այո, մանաւանդ հիմա։

—Նա միշտ գեղեցիկ է, —բացականչեց օրիորդը ոգևորութեամբ։ —Նա այնքան յստակ է, որ ամեն անգամ նայելիս՝ կամենում եմ թռչել, խորասուզվել նրա կապուտակ խորքը։ Ա՛խ, որքան սիրում եմ ջուրը, —աւելացրեց նա, հրճուանքով ձեռքը ընկղմելով արծաթեայ ալիքներից մէկի մէջ։

—Չը լինի թէ դուք այս ջրի յաւերժահարս էք, —զմայլմամբ նայելով նրա վրա հարցրի ես։

—Ամբողջ սրտից կը կամենայի լինել։ Ասում են, որ այստեղ յաւերժահարսներ շատ կան, որովհետև այս լիճն ունի իր լեգենդան։

—Միթէ։

—Այո։ Տեղացիները պատմում են, որ այս իսկ տեղում, որտեղ գտնվում ենք հիմա, ջուրը կլանել է ամբողջ մի գիւղ, որի բնակիչները անօթեան էին թողել մի աղքատ պառաւ կնոջ։ Նա դիցուհի էր եղել. այն օրվանից ամեն լուսնի տասն և հինգին ջրի տակին թաղված այդ գիւղում աքաղաղները սկսում են կանչել և զանգակները ղօղանջել, ինչպէս պատարագի ժամանակ... Սըսս... լսեցէք! միթէ չէք լսում հեռւում հնչող զանգակի ձայնը։

Եւ թեքվելով մակոյկից, նա ականջ էր դընում ծիծաղելով ու խաղալով ջրի կաթիլների հետ, որոնք արծաթի պէս փայլում էին լուսնի տակ։

—Լսո՞ւմ էք, —կրկին հարցրեց նա։

Ես նոյնպէս թեքվեցի ցած. գլուխներս համարեա թէ կպած էին իրարու. ես, շնչառութիւնս զսպելով՝ ուշադրութեամբ լսում էի։ Այդ րօպէին ես պատրաստ էի ամեն բանի հաւատալ, պատրաստ էի պնդել այն ամենը, ինչ որ նա կամենար, միայն թէ մնայի այդ դրութեան մէջ։ Եւ ականջիս կարծես իրաւ որ հնչում էր մեղմ, հազիւ լսելի, սքանչելի երաժշտութեան մի ձայն։ Չը գիտեմ, գուցէ դա սրտներիս բաբախումն էր. գուցէ—բացատրել չեմ կարող. այսքանս միայն գիտեմ, որ ես սաստիկ յուզված էի կողքիս աղջկայ մերձաւորութիւնից, նրա գեղեցիկ իրանից ու կախարդիչ աչքերից։ Միւս կողմից էլ ինձ արբեցնում էր լեռնային մանուշակների հոտը։

—«Սըսս..., ասաց նա խորհրդաւոր դէմքով, դնելով մատը շրթունքների վրա. հիմա էլ, լըսեցէք՝ լճի դիցուհին է մեզ կանչում։

Գիշերային լռութեան մէջ հեռւում պարզ կերպով փողի ձայն էր լսվում, բայց կարծես թէ այդ ձայնը բարձրանում էր ջրի խորքից. դա մի լսողական էֆֆէկտ էր։

Ոչ, ոչ, —ասաց նա բարձր ծիծաղելով, տեսնելով իմ զարմացած դէմքը ու լայն բացած աչքերս. —ոչ, ես կարծում եմ, որ դա որսորդի պրօզաիք փողի ձայնն է։

—Դո՛ւք էք դիցուհին, —բացականչեցի ես սիրահարվածի ոգևորութեամբ։ Ձեր շնորհիւ միայն այս լիճը, այս մեզ շրջապատող բնութիւնը ստանում է այդ առասպելական, կախարդիչ տեսքը։

Նա կրկին ծիծաղեց. սկսեցի կրկին թիավարել և մենք շուտով իջանք ափը, ծածկված խաղողի տունկերով, որոնց միջից երևում էր լուսնի պայծառ լոյսի տակ գողտրիկ դղեակը կղմինտրէ տանիքով ու իտալական loggia-ով, որը ամբողջովին պատած էր պատատուկներով։

Ցանկարծ loggia-ի վանդակասիւնից մէկը կախ ընկաւ ու սկսեց կանչել օրիորդին։

—Նադին, Նադին, տուն վերադարձիր... հարբուխ կը ստանաս։

—Դա իմ հօրաքոյրս է, —ասաց Նադինան. —հարբուխ կը ստանամ թէ ոչ—չը գիտեմ. բայց որ կը լսեմ երկար ու բարակ մի քարոզ—դրանում կասկած չը կայ... Շնորհակալ եմ, պարոն, —և ցտեսութիւն։ Խնդրեմ մակոյկը կրկին կապեցէք իր տեղը։ Դուք մակոյկավար չէք, այդ պատճառով ես անկարող եմ ձեզ դրանով վարձատրել, բայց այնու ամենայնիւ մի բանով պէտք է վարձատրել ձեզ ձեր աշխատանքի փոխարէն։

Նա մի րօպէ մտածմունքի մէջ ընկաւ և յետոյ, կրծքից պոկելով լեռնային մանուշակների փունջը, նետեց դէպի ինձ։

—Մնաք բարով, թող այդ ծաղիկները լճի դիցուհուց ձեզ յիշատակ մնան...

Այս խօսքերով նա անհետացաւ դղեակի սօճիների մէջ։

Միւս օրը մենք ճանապարհ ընկանք Աբբէյից և ես այլ ևս չը պատահեցի գեղեցիկ իշխանուհուն։

—

Այժմ ես կրկին այստեղ եմ, քսան և հինգ տարուց յետոյ կրկին կանգնած եմ այս հրաշալի լճի ափին։ Դղեակը առաջվայ պէս բարձր կանգնած է իր կղմինտրէ կարմիր տանիքով ու կանաչ loggia-ով։ Առաջվայ պէս լեռնային մանուշակները անտառում ծառերի տակ բացում են իրանց անուշահոտ թերթիկները։ Կրկին երիտասարդ տուրիստները, ուրախ, զուարթ երգելով, ցած են իջնում Տուրնետտի զառիվայրով... Ինչպէս քսան և հին տարի առաջ, մակոյկով անցայ այն տեղը, ուր թաղված է առասպելական գիւղը։ Բայց իզուր էի լսողութիւնս լարում...—լուռ էր ամեն ինչ. չէր լըսվում ոչ զանգակների ղօղանջիւնը, ոչ էլ դիցուհու ձայնը... Ես զգում էի միայն իմ յիսուն տարիների ծանրութիւնը, իսկ գորտերի մելամաղձոտ կռկռոցը կարծես հոգեհանգիստ էր կատարում իմ անցած երիտասարդութեան ու կորցրած ընկերներիս վրա։

Աղ. Հասան-Ջալալեանց

ղու, միայն թէ նա դեռ չէ կարողանում օգտվել նրա առաւելութիւններից և իսկոյն դիմում է այնպիսի նոտաների, որ ձայնը ստանում է մանկական հնչիւն։ Միմիկան նմանապէս արտայայտիչ է և ազդու, բայց նրանով նոյնպէս դեռ չէ կարողանում ազատ օգտվել։ Ամենակարևորը այն է, որ հոգեկան յուզմունքների արտայայտութիւնը տպաւորութիւն է թողնում հանդիսականների վրա—մի գրաւական՝ թէ օրիորդի ընդունակութիւնների մէջ կան գեղարուեստական ձիրքի նշաններ։ Ընդհանուր առմամբ օրիորդի խաղը վատ տպաւորութիւն չը թողեց։ Նրա խաղի մէջ հետաքրքիր կողմը այն էր, որ տիպը այնքան էր համապատասխան դերակատարին, որ թւում էր թէ ինքն իրան է ներկայացնում։

Տիկին Դոլբերգի գլխաւոր դերը կատարում էր տիկին Սիրանոյշ, իսկ Մակս Վէյպրեխտի դերը—պ. Աբելեան։ Երկուսն էլ խաղում էին բուռն ոգևորութեամբ և մեծ տպաւորութիւն թողեցին հասարակութեան վրա։

Պ. Աւետեան՝ դոկտոր Բորրի դերը շնորհալի կերպով կատարեց։ Դերասանի կոմիքական ընդունակութիւնները գնալով աչքի են ընկնում. ցանկալի է, որ նրա խաղի մէջ աւելի բազմակողմանիութիւն լինի. շաբլոնի և միակերպութեան վտանգաւոր նշաններ են երբեմն նշմարվում դերասանի մէջ. դա, մանաւանդ նըկատելի է նրա զրոյցի եղանակի և առոգանութեան մէջ։ Լաւ էր պ. Վրոյրը բժիշկ Լիբենաուի դերում։ Մնացած դերերը աչքի ընկնող չէին և դերակատարների խաղը գոհացուցիչ էր։ Ց. Սաղաթէլեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հաղորդում են, որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը ստացել է Վեհափառ Կաթողիկոսից մի կոնդակ, որի մէջ յայտնված են այն շարժառիթները, որոնք դրդել են Թիֆլիսի ուխտատեղիների եկամուտները խլելու Ներսիսեան դպրոցից։ Գլխաւոր շարժառիթը Գէորգեան ճեմարանին նիւթապէս օգնելն է առաջ բերված։ Կոնդակը թոյլ է տալիս Ներսիսեան դպրոցին ժամանակաւորապէս ուխտատեղիների արդիւնքներից վերցնել տարեկան եօթ հարիւր րուբլի, մինչև որ դպրոցի յանձն առած այն պարտաւորութիւնները, որ կապ ունէին այդ եկամուտների հետ, լրացած կը լինեն։ Այդ պարտաւորութիւններն են՝ պ. Գալեանին և Խ. Աբովեանցի թոռան յատկացված տարեկան թոշակները, որ վճարում է դպրոցը իւրաքանչիւր տարի։

—

Նոյեմբերի 17-ին, չորեքշաբթի, Անդրկովկասեան երկաթուղու Կասնկա և Մցխէթ կայարանների միջև տեղի ունեցաւ № 21 գնացքի խորտակումն, որը Թիֆլիսից գնում էր Բաթում։ Աղէտը պատահեց Մցխէթից ութ վերստ հեռաւորութեան վրա, Ձիգվինեան կամուրջի վրա։ Այդ կամուրջը կարկատում էին, և այդ պատճառով վերոյիշեալ գնացքի մեքենավարին հրամայված էր, որ նա ժամը 10 վերստից աւելի չը գնայ, բայց, ինչպէս ասում են. մեքենավարը ժամը 30 վերստ էր գնում։ Կամուրջին մօտենալիս պահապանները սկսեցին նշաններ տալ, բայց մեքենավարը չը կարողացաւ նկատել նշանները, որովհետև այնպիսի թանձր ձիւն էր գալիս, որ չէր կարելի քսան սաժէն հեռաւորութեան վրա նկատել առարկաները։ Գնացքի երկու վագոններ ընկան Կուր գետը, իսկ մնացած վագոնները վնասվեցին։ Խորտակման ժամանակ սպանվեցին մեքենավար Գոլուբէնկօ և նրա օգնական Րժէնց։ Այդ գնացքի մէջ կային 196 նորակոչ զինուորներ, որոնցից ոչ ոք չը վնասվեց։

—

«Кавказъ» լրագրին Պետերբուրգից հեռագրում են, Նոյեմբերի 16-ին. «Նորին Մեծութեան պալատի եգերմէյստէր իշխան Գ. Դ. Շերվաշիձէ նշանակված է Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնայի պալատի հօֆմէյստէր։»

—

Ստացանք Յովհաննէս Շահնազարեանի հետևեալ երկու աշխատութիւնները, որոնք տպված են Մոսկվայում. 1) «Խաչատուր Աբովեանի հասարակական և գրականական գործունէութիւնը», բաղկացած մեծադիր 23 երեսից, գինը 35 կոպ. և 2) «Անմեղ զոհեր» (կանայք Գ. Զուբարի վէպիկներում), բաղկացած մեծադիր 56 երեսից, գինն է 50 կոպէկ։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսից ճանապարհ ընկան դէպի Թելաւ, ուր պէտք է կայանայ այգեգործական ժողով, մասնագէտներ Վ. Գէեվսկի և իշխան Անդրօնիկով։ Առաջինը ժողովի նախագահն է, իսկ երկրորդը՝ գործավար։ Թելաւ ուղևորվեցին և մի քանի կալուածատէրեր և այգեգործներ։

—

Գանձակի գաւառի ՉԱՐԴԱԽԼՈՒ գիւղից մեզ գրում են. «Մեր գիւղում այժմ սաստիկ տարածված են ծաղիկ, տիֆ և այլ սովորական հիւանդութիւնները. Ծաղկով հիւանդանում են բացառապէս երեխաները, իսկ տիֆով հիւանդանում են աւելի չափահաս մարդիկ. Հիւանդութիւնները արդէն մի քանի զոհեր են տարել այս վերջին շաբաթվայ ընթացքում։ Տեղական ժողովուրդը անփոյթութեամբ է վերաբերվում դէպի այդ վարակիչ հիւանդութիւնները և ոչ մի սանիտարական միջոց ձեռք չէ առնված, բացի այն, որ պառաւները, իրանց սովորական անօգուտ և անմիտ այցելութիւններով, աւելի են նպաստում հիւանդութիւնների զարգանալուն։ Հիւանդները զուրկ են բժշկական օգնութիւնից ու խորհուրդներից, որ կարող էին տալ գաւառական բժիշկը և նրա երկու ֆէլդշերներն ու մերձակայ Զագեամ կայարանի բժիշկը։ Օգնում է միայն Գետաբէկի պղնձահանքի բժիշկ պ. Էրնը, որը մի քանի անգամ այցելել է հիւանդներին, ձրիաբար դեղորայք է տուել նրանց և շարունակում է իր օգնութիւնները գործարանի մի գործակատարի, այն է տեղիս մեքենայի վերահսկող պ. Լէնցի ձեռքով։ Վերջինս, համաձայն բժշկի կարգադրութեան, անխտիր, բոլորովին ձրի, բաց է թողնում ամեն մի հիւանդին հարկաւոր դեղորայքը։ Ի՞նչ կը լինէր չարդախլուեցիների ճարը, եթէ նրանք, միանգամայն զուրկ լինելով գաւառական բժշկի օգնութիւնից, զրկված լինէին նաև այս վերջին մխիթարութիւնից—այն է՝ Գետաբէկի բժշկի մասնաւոր հոգատարութիւնից։ Մեր ժողովուրդը, ի նշան երախտագիտութեան, խորին շնորհակալութիւն է յայտնում Գետաբէկի պղնձահանքի վարչութեանը, մանաւանդ պ. բժիշկ Էրնին և մեքենագործ պ. Լէնցին, նրանց մարդասէր վարմունքի և ձրի օգնութիւնների համար»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ԹԻՒՐՔԻԱՆ

Կ. Պօլսից «Frankfurter Zeitung» լրագրին գրում են Նոյեմբերի 5-ից (17-ից).

«Ներկայ տարվայ գարնանը Ռուսաստանի և Թիւրքիայի մէջ կայացած համաձայնութիւնը, որով կանոնի տակ դրվեց պատերազմական պարտքի վճարումն, այժմ արդէն անպտուղ է համարվում։ Վերոյիշեալ պարտքը վճարելու համար Թիւրքիան պարտաւորվեց Ռուսաստանին ասիական վիլայէթների եկամուտների տասանորդը, այնպէս որ հարկահանները պէտք է իրանց ժողոված գումարները մտցնեն օսմանեան բանկի բաժանմունքը։ Բանկին անսահման կոնտրոլի իրաւունք էր տրված. նոյնպէս նա իրաւունք ունէր վերաստուգել վիլայէթների հաշւեգրքերը։

«Կայացած համաձայնութեան համեմատ, Թիւրքիան պէտք է տարեկան 350,000 ֆունտ վճարէր, իսկ հինգ վիլայէթներից ստացված եկամուտների մնացած մասը պէտք է մտնէր Թիւրքաց կառավարութեան գանձարանը։ Այդ ամբողջ գումարից, որ պէտք է լրիւ վճարվի մինչև յունվարի 1-ը, Թիւրքերը վճարեցին առ այժմ ընդամենը 50,000. այդպիսով մնում է վճարելու էլի 300,000, այն ինչ մինչև նոր տարին մնում է ընդամենը հինգ շաբաթ։ Գաւառական իշխանութիւններն անում են, ինչ ուզում են, կամ այն, ինչ որ հրամայում են նրանց Կ. Պօլսից, և կատարելապէս անտես են անում դաշնագրի պայմանները։ Ինչ վերաբերում է օսմանեան բանկին, նրան զրկում են կոնտրոլ անելու բոլոր միջոցներից։

«Ի նկատի ունենալով այդ պայմանները, բանկը իր պարտաւորութիւնն համարեց այդ բոլորի մասին տեղեկացնել ռուսաց դեսպանութեանը, որի պատճառով վերջինս երէկ պաշտօնական բողոք ուղարկեց Թիւրքաց կառավարութեանը։ Այդ բողոքը, ճիշդ է, մեղմ ձևով է գրված, որովհետև խօսքը առայժմ փոքր գումարի մասին է, բայց Բ. Դուռը, սրանից յետոյ ևս եթէ շարունակի այդպէս վարվել, այն ժամանակ, շատ հաւանական է, որ Ռուսաստանը ևս աւելի կըտրական բնաւորութիւն կը տայ իր բողոքին։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Պրէտօրիայից հաղորդում են «Րէյտէրի գործակալութեան», որ Ուինստոն Չերչիլ վիրաւորված է և գտնվում է ուրիշ գերի օֆիցէրների հետ Պրէտօրիայում։

—Գնդապետ Րօբերտսօն հաղորդում է անգլիական լրագիրներին այն խօսակցութիւնը, որ նա ունեցել է 1881 թւին պատերազմի ժամանակ գեներալ Ժուբերի հետ։ Դեռ այն ժամանակ անգլիական օֆիցէրները աւելի էին սպանվում, քան թէ հասարակ զինուորները։ Հետաքրքրվելով այդ բանով՝ գնդապետ Րօբերտսօն հարցրել է Ժուբերին, թէ ինչով պէտք է բացատրել այդ երևոյթը և ինչու բօէրների զինուորները աշխատում են սպանել աւելի օֆիցերներին, քան զինուորներին։ Գեներալը պատասխանել է. «Դուք, օֆիցերներդ, բոլորդ էլ հարուստ էք և կախում չունէք ծառայութիւնից, իսկ ձեր զինուորները բոլորն էլ չքաւոր մարդիկ են և ստիպված են կռւել, որպէս զի մի կտոր հաց աշխատեն իրանց համար։ Նրանց դէմ մենք ոչ մի թշնամութիւն չունենք, և աշխատում ենք որքան կարելի է նրանցից ոչ ոքին չը սպանել»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

17 Նոյեմբերի

ԼՕՆԴՕՆ։ «Րէյտէրի գործակալութիւն։» Պաշտօնական։ Մէտուէն ջարդեց Մոդդէր գետի մօտ բօէրների ամբողջ զօրքը։

Վիլհելմ կայսրը Պօրտ-Վիկտորիայից գնալուց առաջ յանձնեց թագաւորական դրագունների գնդապետին 300 ֆունտ ստերլինգ՝ գնդի ունտեր-օֆիցերների ու զինուորների կանանց և երեխաներին բաժանելու համար։ Գերմանական կայսերական զոյգը մեկնեց Շիրնեսից «Հօհենցօլերն» նաւով 7 ժամ 50 րոպէին առաւօտեան։

ԱՍՏՐԱԽԱՆ։ Կասպից ծովի և Վոլգա գետի վրա նաւագնացութիւնը դադարած է։

ԼՕՆԴՕՆ։ Գրասպանի մօտ տեղի ունեցած կռւի մասին Օրանժ-Րիվերից, Նոյեմբերի 15-ից հաղորդում են հետևեալը. երբ բօէրները դուրս քշվեցին Գրասպանի մօտ գտնվող բարձրութիւններից, նրանք յետ նահանջեցին կատարեալ կարգապահութեամբ. Իններորդ ուլանեան գունդը փորձ արեց նրանց յետ քաշվելու ճանապարհը կտրել։ Գունդը հասաւ թշնամուն, բայց ստիպված եղաւ յետ նահանջել սաստիկ կրակի առջևից։ Նահանջելու ժամանակ՝ բօէրների վրա ռումբեր էին արձակում, որոնցից, հաւանական է, մեծ կորուստ ունեցան։

ԴԻՎՍԲԻՒՐԻ։ «Րէյտէրի գործ.»։ Պահպանողական ընկերակցութիւնների ժողովում արտասանած ճառի մէջ Բալֆուր ասաց, թէ ծիծաղելի կը լինի համեմատել Տրանսվաալը Իրլանդիայի հետ։ Այն ժամանակ, երբ Իրլանդիայում տեղի ունի ժողովների անսահման իրաւունք, և նա վայելում է պարլամենտում ամենալայն ներկայացուցչութիւն, Տրանսվաալում օտարերկրացիք չեն վայելում ոչ ժողովներ կազմելու իրաւունքը և ոչ էլ պարլամենտում ներկայացուցիչ ունենալու իրաւունքը, լինելով մի և նոյն ժամանակ ծանրաբեռնված ամենածանր հարկերով։ Անգլիան չէ կարող թոյլ տալ, որ նրա սեփական պետութեան մէջ, նրա զաւակների հետ վարվեն իբրև հպատակ արարածների հետ. այդպիսի դրութիւնը չէ համապատասխանում երկրի պատւին և արժանաւորութեան, կամ մի և նոյն սպիտակ ցեղի, մի և նոյն արեան պատկանող մարդկանց շահերին կամ, վերջապէս, հէնց իրան՝ սպիտակ ցեղի շահերին։ Ամբողջ Աֆրիկան կը հերքէ այն պնդումները, թէ պատերազմը առաջ բերեցին անգլիական պետական գործիչները։ Մինչև վերջին րոպէն Տրանսվաալին հնարաւորութիւն տրվեց խուսափել պատերազմից, բաւական էր, որ նա օտարերկրացիներին ընտրողական իրաւունք տար։ 1896 կամ 1897 թւին Անգլիան առաջարկեց Տրանսվաալին՝ ապահովել նրա անկախութիւնը, բայց այդ առաջարկութիւնը մերժվեց արհամարհանքով պրէտօրիական կառավարութեան կողմից։ Հռետորը կարծում է, որ երկու հանրապետութիւնների կողմից յայտարարած պատերազմը ամենևին յուսահատական կռիւ չէ ազատութեան համար, այլ Կրիւգերի տիրապետական ձգտումն է։ Նրանց յայտնի դարձաւ, որ պատերազմը մինչև այժմ չը տեսնված զինուորական արշաւանք կը պահանջէ և որ նրանք ունեն ամենաառաջոզ ռազմական դիրքեր։ Այդ բանը, բարեբաղդաբար, սուտ ենթադրութիւններ դուրս եկան։ Նրանք յոյս ունէին Եւրոպայի միջամտութեան վրա, և իզուր էին սպասում, թէ կուսակցական երկպառակութիւններ կը սկսվեն Անգլիայի մէջ, ուշադրութեան չառնելով բոլորովին, որ կուսակցութիւնները կը միանան անմիջապէս, հէնց որ կայսրութեան շահերին վըտանգ սպառնայ։ «Այժմ ժամանակ չէ նախագուշակել ապագան, կամ քննութեան առնել անհրաժեշտը՝ պատերազմի աջող ելքի համար, սակայն ոչ մի դէպքում մենք թոյլ չենք տայ, շարունակեց Բալֆուր, որ մեր շրջանում ծնունդ առած և մեր ստեղծած հասարակութիւնը այնպէս աճէ, որ օգտվի շնորհված ազատութիւնից միայն նրա համար, որ երկիրը դարձնէ մի զինուորական բանակ, որի զէնքը ուղղված պէտք է լինի մեզ դէմ։ Ինձ յայտնի չէ, թէ արդեօք երկար կը շարունակվի այդ վէճը, բայց ես գիտեմ, թէ ինչպէս կը լինի նրա ելքը։ Երբ կը հասնի ժամանակը վճռելու այն հարցը, թէ ինչ քաղաքականութեան պէտք է հետևեն յաղթողները, յոյս ունեմ, որ մենք չենք մոռանայ այն մեծահոգութիւնը, որ վայել է մեզ, իբրև նուաճողի, բայց, միւս կողմից, ի նկատի կառնենք, որ վերջին երկու ամսվայ միջնադէպքերը չը պէտք է կրկնվեն»։ Վերջը Բալֆուր գովեց Աֆրիկայում կռւող զինուորներին և յոյս յայտնեց, որ շուտով խաղաղութիւն կը հաստատվի, որի հետևանքը այն կը լինի, որ երկար ժամանակ խաղաղութիւն կը տարածվի Հարաւային-Աֆրիկայում բնակվող զանազան թշնամի տարրերի մէջ։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Րէյտէրի գործակալութիւն։» Զինուորական մինիստրութեանը Բուլլէրի ուղարկած հեռագրի մէջ հաղորդված է. Մօդդէր-Րիվերից Մետուէն հաղորդում է նոյեմբերի 16-ից, որ նրա զօրքը հասաւ թշնամու դիրքին առաւօտեան 5 ժամին։ Կռիւը սկսվեց առաւօտեան $5^{1}/_{2}$ ժամին թնդանօթաձիգ, հետևակ զօրքերի և հեծելազօրքի յարձակումով։ Գվարդիական հետևակ զօրքը կանգնեց թշնամու աջ դիրքի կողմը, իսկ 9-րդ բրիգադան—ձախ կողմում։ Ընդհանուր յարձակումը սկսվեց առաւօտեան 6 ժամին։ Բօէրների գլխաւոր ոյժը՝ 8,000 մարդուց բաղկացած, մասնակցում էր կռւին, ունենալով երկու ծանր թնդանօթ և չորս ուրիշ թնդանօթներ։ Կռիւը սաստիկ էր և շարունակվեց մինչև ժամի 10-ը։ Անգլիական զօրքը կռւում էր առանց ջրի և կերակրի։ Նրանք ստիպեցին թշնամուն մաքրել դիրքը, և աջողվեց անցկացնել մի փոքր զօրաբաժին։ Մետուէն շատ է գովում կռւում մասնակցող զինուորների ընթացքը, մանաւանդ թնդանօթաձիգ զօրքի։

18 նոյեմբերի

ՓԱՐԻԶ։ «Հաւասի գործակալութիւն»։ Բարձրագոյն դատարանը շարունակում է Գէրէնի գործի վկաների քննութիւնը։ Աղմուկ։ Տրիբուններից հեռացնում են հասարակութիւնը։ Բարբիէ բողոքում է. նրան դատապարտում են բանտարկութեան մի ամսով։

ՖԼԻՍԻՆԳԷՆ։ «Րէյտէրի գործակալութիւն։» «Հօհէնցօլէրն» զբօսանաւը եկաւ այստեղի նաւահանգիստը։ Կայսերական զոյգին դիմաւորեցին թագուհին և մայր-թագուհին։ Տեսակցութիւնը սրտագին էր։

ԼԷՑՍՏԷՐ։ «Րէյտէրի գործակալութիւն»։ Չէմբէրլէն այսօր այստեղ մի ճառ արտասանեց, որի մէջ ապացուցանում է, որ Տրանսվաալի հետ պատերազմը ամենամեծ պատերազմն է, որ այժմեան սերունդը տեսել է։ Եթէ վաղը Տրանսվաալի և Օրանժեան հանրապետութեան վրա ծածանվէր բրիտանական դրօշակը,—միակ հետևանքը կը լինէր լաւ կառավարչութեան և արդարութեան տիրապետութիւնը, որոնց ծաղկման մէջ Անգլիան կը մասնակցէր ձեռք ձեռքի տուած ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի հետ։ Օտարերկրեայ քննադատները խօսում են ագահ և յափշտակիչ պատերազմի մասին. նրանք չեն ճանաչում ոչ Անգլիան, ոչ այն հիմունքները, որոնցով նա երբէք դրամական բարիքներ չէ պահանջում իր կոլօնիաներից։ Անգլիան պատերազմում է արդարութեան, ազատութեան և դէպի հանդիսաւոր կերպով կապված պայմանագիրը յարգանքով վերաբերվելու համար՝ թագուհու ծայրագոյն իշխանութեան դէմ ոտնձգութիւններին դիմադրելու նպատակով և մեր հայրենակիցներին անարդարութեան դէմ պաշտպանելու համար։ Չէմբէրլէն ապա ասում է. «Տրանսվաալի մասին խօսում են որպէս մի թոյլ պետութեան մասին։ Այն րոպէին, երբ պատերազմն սկսվեց, Տրանսվաալն ամենազօրեղ պետութիւնն էր Հարաւային Աֆրիկայում։ Անգլիան ստիպված է տեղափոխել իր զօրքերը 6000 մղոն ծովով. իսկ յետոյ 1500 մղոն ցամաքով. այդպիսի հանգամանքներում պէտք է հանգստութեամբ հետևել պատերազմական անցքերին, պատրաստվել պարտութիւններին, չը չափազանցնել յաղթութիւնները և հաստատ հաւատով սպասել պատերազմի վախճանին»։ Ճառի ընթացքում Չէմբէրլէն յիշեցրեց, որ Աֆրիկայի հարաւում զօրքի թիւը շուտով կը հասցնվի մինչև 80,000, շատ կարելի է մինչև 90,000 մարդ։ Ապա պաշտպանելով կառավարչական քաղաքականութիւնը իր մանրամասնութիւնների մէջ, հռետորը վերջում ասեց. «Ինչ վերաբերում է ապագային, կառավարութեան վարմունքը կը պայմանաւորվի յայտ-

նի, և ոչ-բծախնդիր հիմքերով։ Բօէրները իրանց սեփական ընթացքով կատարելապէս նոր դրութիւն ստեղծեցին, պատռեցին պայմանագիրը և մեր ձեռքը տուեցին tabula rasa, որի մէջ մենք կարող ենք գրել, ինչ որ կամենում ենք։ Բւրաքանչիւր կառավարութիւն, որը հանրապետութիւններին նորից հնարաւորութիւն կը տար վերսկսել ինտրիգները տիրապետող պետութեան դէմ, կը դաւաճանէր պետութեան շահերին։ Երկու կէտերում ես, Սուդանում և Հարաւային Աֆրիկայում, ես յոյս ունեմ, ապագան կարդարացնէ այն զոհերը, որ մենք պէտք է բերենք»։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Զինւորական մինիստրութիւնը հրատարակեց «Րէյտէրի գործակալութեան» հեռագիրը Պրէտորիայից, նոյեմբերի 15-ից (27). «Գեներալ Դիւտուա հաղորդում է, որ անգլիացիները շաբաթ օր, վաղ առաւօտեան, փորձեցին դուրս գալ Կիմբերլէյից. Նրանք մթութեան մէջ թնդանօթաձգութիւն և հրացանաձգութիւն սկսեցին բօէրների դէմ այն տեղերում, ուր գտնվում էր 300 մարդուց բաղկացած զօրաբաժինը Բլումհօֆից։ Դիւտուա, որ գտնվում էր 9 մղոն հեռաւորութեան վրա, օգնութեան շտապեց 100 մարդով։ Սպանվեցին 9 բօէրներ, վիրաւորվեցին 17, մի քանի մարդիկ կորան։ Անգլիացիների կողմից սպանվեց մի մասնաւոր մարդ և մի սերժանտ։ Ասում են, որ անգլիացիները աշխատում էին դուրս գալ Կիմբերլէյից արևելեան կողմից՝ օգնելու համար Բէլմօնտից արշաւող զօրքերին։»

«Րէյտէրի գործակալութեան» Լօրէնցօ-Մարկեզէից ստացված մի ուրիշ հեռագրի մէջ, որ նոյնպէս հրատարակեց զինւորական մինիստրութիւնը, ասված է. հրամանատար Լուբբէ թեթև կերպով վիրաւորված է. անգլիացիները կարգի բերեցին երկաթուղին. Օրանժեան բօէրները քաջութեամբ պատերազմում էին մինչև երեկոյ, բայց յետոյ, զիջանելով թշնամու թուի գերազանցութեանը, ստիպված էին յետ քաշվել։ Գեներալ Դելարէյ յայտնում է, որ հնարաւորութիւն չունի որոշելու սպանված և վիրաւորված բօէրների թիւը, բայց, յամենայն դէպս, կորուստները մեծ չեն։ Բօէրները 4 թնդանօթ ունէին անգլիական 24 թնդանօթների դէմ. բօէրների տրամադրութիւնը լաւ է։ «Րէյտերի գործակալութիւնը» նկատում է, որ երկրորդ հեռագիրը վերաբերում է կամ Բէլմօնտի մօտ եղած կռւին, կամ Գրասպանի մօտ եղած կռւին։

ԼՕՆԴՕՆ։ Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ Բէլմօնտի մօտ սպանվեցին 4 օֆիցէրներ, վիրաւորված են 32, սպանված են 46 զինւորներ, վիրաւորված են 225։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԺԻՇԿ Յ. Յ. ՂՕԿԻԵԼԵԱՆ

Ընդունում է՝ վեներական, ախտական, մորթու և ներքին հիւանդութիւն ունեցողներին՝
Առաւօտեան 9—12 ժամը
Երեկոյեան 5—7 ժամը։
Գանովսկայա փողոց, տուն Մարգարով, № 31։
(ե. հ. շ.) 94—100

Լոյս տեսան

1. ԿԱՐԳ ԱՍՏՈՒԱԾԱՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ
գ. տիպ. 34 նկարներով. դասագիրք.
Գինն է 50 կոպէկ.

2. Առաջին հայերէն ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ
ժբ. տարի.
Գինն է 50 կոպէկ. գումարով զիջումն։
2—2 Գիւտ ա. քահ. Աղանեանց

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.
Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.
Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.
Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—$1^{1}/_{2}$ ժ. ներքին և բեխայոց հ.
սԱ. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—$1^{1}/_{4}$—2 ժ. ներքին և միզասեռական հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—5—6 ժ.
Ա. Ն ՇՊԱԿՕՎՍԿԻ—6—7 ժ. նեարդային (ելեքտրաբուժութիւն), վեներական և մորթի հ.
Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—$7^{1}/_{2}$ ժ.
Տ. Ի. ԲՈՒԴԵՆԿՕ—քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան և այլն։
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Օ. Տ. ԱՌՎԱՆԻՏԱԿԻ—պարապում է տանը ծաղկահատութեամբ, բժշկական մարմնամարզութեամբ և մարզելով. դիմել 11—1 ժ.։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
53—150 Բժշկապետ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՏԻՍՏԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Շաբաթ օր, նոյեմբերի 20-ին
Երկրորդ և վերջին
ԿՕՆՑԷՐՏ
յայտնի ջութակահար
ԳՐԻԳՕՐՕՎԻՉԻ
մասնակցութեամբ դաշնակահար
Է. ՓԱՅԷՐԻ
Սկիզբն է երեկոյեան 9 ժամին
Տոմսակները և պրօգրաման կարելի է ստանալ Բ. Մ. Միրիմանեանի դէպօում, Դվօրցովայա փողոց։ 1—2

Թիֆլիսի Քաղաքային Վարչութիւնը
յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ տրվում է վարձով քաղաքային, Նախկին Շիօեվի, վերանորոգած քարվանսարայի ամբողջ վերին յարկը, որը գտնվում է Թուրքերի մէյդանում, բաղանիքների ճանապարհի վրա։ Կարելի է տալ վարձով նմանապէս ամբողջ քարվանսարան։ Պայմանների մասին տեղեկանալ Վարչութեան 4-րդ բաժանմունքում, առաւօտեան 10 ժամից մինչև ցերեկվայ ժամի 2-ը։ 1—3

ԵՂԲԱՐՔ ՆԻԿԻՏԻՆՆԵՐԻ
— ՑԻՐԿ —
Կիրակի օր, նոյեմբերի 21-ին տեղի կունենայ յայտնի ձեռնածու պրօֆէսօր ԿԱՐԻԴԻ առաջին ներկայացումը, որը բաղդ է ունեցել իր ներկայացումները տալ 1898 թւի սեպտեմբերի 9-ին Լիվադիայում, Նոցա Մեծութիւնների ներկայութեամբ։
1—2

Նոր լոյս տեսաւ
ՀԶՕՐ ՍԱՄՍՈՆ
ԷԼ. ՕԺԵՇԿՕՅԻ
Թարգմ. Ա. Ահարոնեան
Դիմել՝ Тифлисъ, Тифлисское Общество Изданія Армянскихъ книгъ. կամ Tiflis, (Russie), Société de la publication des livres Arméniens.
2—5

Կենտրոնական Գրավաճառանոցում
Թիֆլիսում, վաճառվում են հետեւեալ նոր գրքերը

	կ.
Հաուֆ Վ. Քարսիրտ, Թ. 1899 թ.	25
Մալխասեանց Ստ. Սեբէոսի պատմութիւնը և Մ. Խորենացի, Թ. 1899 թ.	40
Ցակոբեանց Ց. Բանաստեղծութիւններ, Թ. 1899 թ.	30
Շերենց Գ. Վանայ Սազ, հաւաքածոյք Վասպուրականի ժողովրդական, երկ. մ. Թ. 1899 թ.	75
Խալաթեանց Բ. Սասմայ փահլիւաններ կամ Թլլոր-Դաւիթ և Մհեր, Վ. 1899 թ.	40
Թոփչեան. Խալամ, պատմական պատկերազարդ տեսութիւն, Թ. 1899 թ.	30
Ահարոնեանց. Բաշօն (պատկեր), Թ. 1899 թ.	5
Ժօրժ Օնէ՝ Դօքտոր Ռամօ, գոյութեան կռիւներ, Մ. 1891 թ.	60
Ատրպէտ. Ժառանգներ, Ն. 1899 թ.	30
» Թուլումբաջիներ, Ն. 1899 թ.	10
» Բէրասի առաքեալը, Ն. 1899 թ.	25
» Քոռ-Եղիկ,	30

(ո.) 1—3

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ՈՐԲԻԿՆԵՐՈՒՆ

Ի նպաստ ՀԱՅ ՈՐԲԻԿՆԵՐՈՒՆ «Պազմավէպ» բացառիկ պրակ մը հրատարակէ։ Թերթին երկայնութիւնն է 42 հարիւրորդամետր, լայնք 30 հարիւրորդամետր։ Թերթը կը բաղկանայ 40 էջերէ, և ամեն էջ երեք լայն սիւնակներու բաժնուած է։ Թուղթը հաստ, ողորկ, փայլուն ու չասս ընտիր։ Կը պարունակէ ժողովրդեան ուշագրաւ, հետաքրքրական և օգտակար յօդուածներ։

«Բազմավէպի» այս բացառիկ լայնածաւալ մեծ թերթը կը հրատարակուի իբրև անդրանիկ «Հայ պատկերազարդ թերթ» մը Illustration Arménienne, նման եւրօպական մեծ ազգաց շաբաթական պատկերազարդ թերթերու։

Կը տպուի մի քանի հազար և ստակը պիտի յատկացուի հայ որբանոցներուն։

Գինն է 2,50 ֆր. 1 րուբլի, 50 կոպէկ.։

Այս ծանուցագրով կը հրաւիրենք մերազնեայ այն ամեն ազնիւ ու գթած անձնաւորութիւնները, որ բաժանորդագրուելով այս բացառիկ պրակին, համեստ լումայ մը բարեհաճին ձգելու հայ որբիկներու գանձանակին մէջ։

Բաժանորդագրաց անունն, և ով որ այս նպատակաւ որբիկներուն օգնութեան պիտի հասնի, հաւաքուած գումարը և որչափ պիտի յատկացուի իւրաքանչիւր որբանոցներու, պիտի տպուին «Բազմավէպի» պրակներուն մէջ։

Այս բացառիկ թերթին մէջ կը տպուին նաև ծանուցումներ, մէկ տողի գինն է 25 սանտիմ. փափագողք փութան յղել իրենց ծանուցումները։

Մեր հասցէն է՝ Rédaction de la Revue «PAZMAVEB»։
(S.t Lazare) VENISE) (Italie) 2—5

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

յայտարարում է ի գիտութիւն որոց կը վերաբերի, բարձրաստիճան Ստեփան Ղամբարեանցի ամուսին հանգուցեալ Նունէ Ղամբարեանցի հետևեալ նուիրատուութեան և նրա պայմանների մասին, որոնք արած են 1891 թւի օգոստոսի 28-ին։

«Ցանկանալով յորդորել Թիֆլիսի Ներսիսեան հոգևոր դպրանոցի և ս. Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանի սաներին, աւարտելուց յետոյ շարունակելու գործել գրականական ասպարիզում և միևնոյն ժամանակ վարձատրել նրանց գրական գիտական առաջին աշխատութիւնները Կովկասի և Փոքր Ասիայի ազգութիւնների պատմութեան, գրականութեան և ազգագրութեան ուսումնասիրութեան վերաբերեալ՝ յարգելի հոգաբարձութիւնից խնդրում եմ ընդունել յօգուտ Ներսիսեան հոգևոր դպրանոցի նուէր ինձնից երեք հազար րուբլի 4% արժէթղթերով և գործադրել հետևեալ կերպով։ 1) Իմ նուէրը պիտի լինի անձեռնմխելի մայր գումար այդ գումարից գոյանալիք %%-ից, որ չորս տարում կը հասնի մօտ հինգ հարիւր րուբլու՝ ամեն չորս տարին մի անգամ պիտի տրվի երկու մրցանակ՝ առաջինը մօտ չորս հարիւր րուբլի և երկրորդը հարիւր ռուբլի, որպէս վարձատրութիւն ամենալաւ աշխատութիւնների, գրված հայկական լեզուով Կովկասի և Փոքր Ասիայի ազգութիւնների պատմութեան, գրականութեան և ազգագրութեան մասին։ 2) Մրցանակաբաշխութեան մասնակցել թոյլատրվում է Ներսիսեան հոգևոր դպրանոցի և ս. Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանի այն բոլոր աւարտած սաներին, որոնք իրանց ուսումն աւարտել են մրցանակաբաշխութեան օրից ոչ աւելի առաջ քան հինգ տարի։ 3) Մրցանակները տրվում են առանձին մասնախմբից, բաղկացած հինգ հոգուց, որոնց ընտրում է Ներսիսեան հոգևոր դպրանոցի ուսուցչական ընդհանուր ժողովը իր միջից և մասնաւոր անձերից։ Որպէս ցանկութիւն, յայտնում եմ կարծիքս, որ գոնէ երկու անդամները միշտ ընտրվին մասնաւոր հեղինակաւոր անձերից»։

Ցիշեալ պայմանների հիման վրա, հանգուցեալ Ղամբարեանցի երկրորդ մրցանակաբաշխութիւնը լինելու է հետևեալ կերպով։

1) Հեղինակութիւնները պէտք է ուղարկվեն Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեանը ոչ ուշ քան 1-ն մայիսի 1900 թւի։

2) Հեղինակութիւնները պէտք է ունենան խորագիր, իսկ հեղինակի անունը պէտք է նշանակած լինի փակ ծրարի մէջ, որ ունի նոյն խորագիրը։ Այդ ծրարը բացվելու է միայն մրցանակաբաշխութեան մասին որոշում կայացնելուց յետոյ։

3) Մրցանակատուութեան հարցը որոշվելուց յետոյ, հեղինակութիւնները կարելի է յետ ստանալ կամ անձամբ, կամ հաւատարմաթղթով։

4) Մրցանակի արժանացած շարադրութիւնների, նրանց հեղինակների և տարած պրեմիայի քանակութեան մասին կը հրատարակվի լրագիրներում։ 2—2

„ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ"
ԱՂԷՔ. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆԻ
Գօլօվինսկի Պրօսպէկտի վրա, առաջին գիմնազիայի հանդէպ, տուն Քաշուէթի սուրբ Գէորգ եկեղեցու։
Ստացել ենք մեծ քանակութեամբ աշնանային և ձմերային սէզօնի համար՝
Տղամարդկանց եւ Երեխաների պատրաստի հագուստներ։
Ստացված է նոյնպէս ՖՕՐՄԷՆՆԻՅ ԶԳԵՍՏՆԵՐ.—դատաստանական, ուսուցչական և աշակերտական—կլասիկական և րէալական ուսումնարանների։
Ունենալով մեծ քանակութեամբ մատէրիաներ, ընդունում ենք նաև ամեն տեսակ պատուէրներ։ Գները ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԵՆ և անհամեմատ էժան։
Վերադիր վճարով պահանջողները պէտք է ուղարկեն պատուէրի $^{1}/_{5}$ մասը։ 22—40

ՆԱԽ ՔԱՆ ՄԵԿՆԵԼԸ
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵՔ ՖԷՆՕՄԷՆՆԵՐԻ
ՍՈՅՆ ՕՐՎԱՆԻՑ
ԱՄԵՆԱԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
I-Ը 20 Կ. II-Ը ՄԻԱՅՆ 10 Կ.
Գօլօվինսկի պր., տուն Արաֆէլօվի, Կադետսկ. Կորպ. դիմաց 5—5

Բժշկարար Կեֆիր եւ Կումիս
Օ. ԿՕՐՕՆԱ
Թոյլատրված Թիֆլիսի բժշկական բաժանմունքից և արժանացած երկու մէդալների՝ երկու ցուցահանդէսներում, ընտիր կէֆիր և կումիս պատրաստելու համար։ Կարելի է ստանալ Օ. Կօրօնայի գործարանում, Լօրիս-Մէլիքեան փողոց, տուն Զուբալօվի և բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց, օֆիցէրների տնտեսական ընկերութեան խանութին կից։
Ուսուցիչներին, ուսանողներին և տնտեսական ընկ. անդամներին կը լինի զիջում։ Զիջում կունենան և այն չքաւորները, որոնք կը ներկայացնեն բժշկից առանձին ղեղատոմս։
Ցանկացողներին՝ կէֆիր ու կումիս կարելի է տուն ուղարկել։ 19—50

Дозволено цензурою Тифлисъ, 18 Ноября 1899 г.
Типографія Грузинск. Т.—ва Большая Ванкская ул., № 27.